

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหา หรือผู้ถูกตรวจสอบทรัพย์สินในคดีอาชญากรรม¹

ชุตานา ทองศักดิ์²

วิกฤตการณ์อาชญากรรมนั้นเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าเป็นปัญหาที่เรื้อรังอยู่กับประเทศไทยมาเป็นเวลานาน และนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นจนถูกยกระดับให้เป็นปัญหาระดับชาติและถูกบรรจุเข้าเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งรัฐบาลทุกรัฐบาลต่างให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดเนื่องจากปัญหายาเสพติดส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ จึงมีการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง แต่เนื่องจากปัญหายาเสพติดนั้นมีกระบวนการที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดที่มีมูลเหตุจูงใจมาจากผลตอบแทนและความคุ้มค่าที่จะได้จากการเข้ามาอยู่ในกระบวนการการกระทำความผิด ซึ่งมีผลตอบแทนที่มหาศาลและได้มาอย่างง่ายดาย เพราะสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ได้เกรงกลัวต่อกฎหมายที่ใช้ในการป้องกันและปราบปรามเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการพัฒนาช่องทางหลบหลีกเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะเข้ามาตรวจสอบในทุก ๆ ช่องทาง โดยเฉพาะการพัฒนาช่องทางยักษ์ เปลี่ยนแปลง จ่าย โอน ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่

เนื่องจากกฎหมายที่ใช้ในการปราบปรามผู้กระทำความผิด คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (ปัจจุบัน พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มาตรา 4 ให้ยกเลิก) และตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีโทษทางอาญาตามมาตรา 18 คือ มีโทษทางอาญา 5 สถาน คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับและริบทรัพย์สิน ซึ่งการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญานั้น จะเป็นการริบทรัพย์สินในลักษณะการริบทรัพย์สินที่เป็นความผิดในตัวเอง หรือริบทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งโทษริบทรัพย์สินตามบทบัญญัติทางอาญาที่กล่าวมานั้นยังมีช่องว่างที่ไม่สามารถขยายผลเอาผิดไปถึงผู้กระทำความผิดในระดับนายทุนที่เป็นตัวการสำคัญและเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดที่แท้จริงได้ ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น ก็จะจับกุมเอาผิดกับเฉพาะผู้กระทำความผิดรายย่อยเท่านั้น เนื่องจากขาดพยานหลักฐานที่เพียงพออันจะสืบสวนและเชื่อมโยงเพื่อพิสูจน์ความผิดไปถึงผู้อยู่เบื้องหลังได้ เนื่องจากขบวนการ ค้ายาเสพติดมีเงินและทรัพย์สินรวมไปถึงผลประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ที่เปรียบเสมือนท่อน้ำเลี้ยงให้ขบวนการยาเสพติด

---

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกตรวจสอบทรัพย์สินในคดีอาชญากรรม โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. กัลยา ตันศิริ และรองศาสตราจารย์สุธินี รัตนวราห

²นักศึกษาระดับปริญญาโทหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาเขตบางนา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ให้ยังคงขับเคลื่อนและพัฒนาขยายตัวจนนำไปสู่การเป็นอาชญากรรมสากล ซึ่งทำให้ยากต่อการเสาะแสวงหา พยานหลักฐานในการดำเนินการ จับกุมหรือลงโทษเอากับผู้จำหน่ายรายใหญ่หรือผู้อยู่เบื้องหลัง

ดังนั้น ก่อนที่จะมีการบัญญัติประมวลกฎหมายยาเสพติด เดิมมีการตราพระราชบัญญัติมาตรการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ขึ้น (ปัจจุบันตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534) เพื่อให้เป็นมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดที่จะเพิ่มประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการมุ่งเอาผิดต่อผู้ค้ายาเสพติดในระดับนายทุนและตัวการสำคัญที่ทำหน้าที่ระดับสั่งการซึ่งอยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดโดยพระราชบัญญัติดังกล่าวมุ่งเน้นที่จะริบเอาทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอันเป็นการขจัดแหล่งเงินทุนในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยมีมาตรการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) มาตรการขยายเขตอำนาจของศาลไทย เนื่องจากปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด มีลักษณะเป็นอาชญากรรมข้ามชาติ มีผู้ร่วมกระทำความผิดและเครือข่ายการกระทำความผิด ที่เป็นสากลในหลายประเทศ และด้วยวิวัฒนาการในปัจจุบันประกอบกับเทคโนโลยีอันทันสมัย จึงทำให้องค์กรอาชญากรรมเหล่านี้สามารถขยายเครือข่ายออกไปได้อย่างกว้างขวาง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นานาประเทศจะต้องประสานความร่วมมือในการป้องกันและปราบปราม โดยการบัญญัติให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นความผิดสากล

2) มาตรการสมคบ โดยการกำหนดให้การกระทำความผิดที่เป็นการสมคบหรือร่วมกันเพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเป็นความผิด ถือเป็น การขยายฐานความผิดทางอาญาได้กว้างมากขึ้น เพื่อให้เป็นการเพิ่มโอกาสในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อปราบปรามรวมไปถึงจับกุมผู้กระทำความผิดได้อย่างทั่วถึงจนสามารถขยายผลจับกุมไปถึงตัวการระดับสั่งการหรือระดับนายทุนได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) มาตรการริบทรัพย์สิน ซึ่งถือว่า เป็นมาตรการสำคัญหรือเป็นหัวใจหลักของพระราชบัญญัตินี้ เพราะเป็นมาตรการในการลดประสิทธิภาพของขบวนการการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ลดลง เพราะผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มักจะมีวัตถุประสงค์ในการกระทำความผิดก็เพื่อต้องการผลประโยชน์หรือทรัพย์สินอันมีมูลค่ามากเพื่อมาตอบสนองความสุขของตน และทรัพย์สินรวมไปถึงผลประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ นั้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนารูปแบบของกระบวนการกระทำความผิด หรือขยายขอบเขตการจำหน่ายยาเสพติดหรือเครือข่ายได้อย่างกว้างขวาง จึงทำให้ผู้ที่เข้าสู่กระบวนการการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายหรือความเสี่ยงต่าง ๆ หรือทรัพย์สินของผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งมาตรการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จะเป็นการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจง กล่าวคือ มีหลักฐานแน่นอนว่าทรัพย์สินดังกล่าวที่จะริบนั้นเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดหรือมีพยานหลักฐาน อันควรเชื่อได้ว่า

เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิด แต่จากบทบัญญัติดังกล่าวนั้น ยังไม่ครอบคลุมถึงทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดหมิ่นเวียนตั้งแต่ที่ผู้กระทำความผิดมีพฤติการณ์เกี่ยวกับการกระทำความผิด

ต่อมา เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2564 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ได้มีผลใช้บังคับ และต่อมาเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2564 ประมวลกฎหมายยาเสพติดจึงมีผลใช้บังคับ ซึ่งตามประมวลกฎหมายยาเสพติดนั้น ถือว่าเป็นกฎหมายที่มีการจัดระเบียบกฎหมายทุกฉบับที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยยกเลิกกฎหมายเก่าที่มีอยู่เป็นจำนวนมากและกระจัดกระจายทั้งหมด และนำมาบัญญัติรวบรวมใหม่ในประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยมีพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด กำหนดแนวทางในการใช้บังคับกรณีของคดีที่ได้มีการส่งตรวจสอบทรัพย์สินตามกฎหมายเก่า โดยในการค้นคว้าอิสระนี้จะศึกษาถึงปัญหาในการใช้บังคับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีตรวจสอบทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ในคดียาเสพติด ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ซึ่งเป็นมาตรการที่พัฒนามาจากมาตรการทางกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้กำหนดมาตรการเพิ่มเติมเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้หลายกรณีเช่น

ตามมาตรา 1 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด คือ การบัญญัติคำนิยามของผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายยาเสพติดที่จะถูกตรวจสอบทรัพย์สินนั้น โดยแต่เดิมตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 บัญญัติไว้ว่า ในพระราชบัญญัตินี้ “ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า “การผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติด และให้หมายความรวมถึง การสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวด้วย”

ซึ่งตามบทนิยามคำว่า “ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” ในมาตรา 1 ตามประมวลกฎหมายยาเสพติดฉบับนี้ มุ่งเน้นเฉพาะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีลักษณะร้ายแรง คือ ความผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และรวมถึงการสมคบ สนับสนุนช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวด้วย ซึ่งความผิดประเภทนี้มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือประหารชีวิต อีกทั้งผู้กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดยังอยู่ภายใต้การตรวจสอบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายยาเสพติดนี้ด้วย และข้อสำคัญของความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดนี้คือไม่รวมถึงการมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ นอกจากนี้ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดความผิดที่จะต้องมีการใช้มาตรการพิเศษ เพื่อประโยชน์ในการปราบปรามการลักลอบค้ายาเสพติด โดยอนุวัติการให้เป็นไปตามอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 แก้ไขโดยพิธีสาร ค.ศ. 1972 ข้อ 4 (C) ระบุให้จำกัดการผลิต ส่งออก นำเข้า จำหน่าย ค้าขาย ใช้ และครอบครองเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์เท่านั้น ประกอบกับบทบัญญัติที่ให้มีการกำหนดมาตรการพิเศษในการควบคุมยาเสพติดผลิต ส่งออก นำเข้า จำหน่าย ค้าขาย ใช้ และครอบครองเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ ตามข้อ 4 ข้อ 5 ข้อ 13 และข้อ 20 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยวัตถุประสงค์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 และภายใต้บทบัญญัติตามข้อ 3

วรรคหนึ่ง (ล) แห่งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 ให้ภาคีต้องกำหนดเป็นฐานความผิดทางอาญา ดังต่อไปนี้

(1) การผลิต แปรรูป สกัด ปรง เสนอให้ เสนอขาย จำหน่าย ขาย ส่งมอบ ไม่ว่าในเงื่อนไขใดเป็น นายหน้าจัดส่ง นำผ่านแดน นำเข้า และส่งออกยาเสพติดให้โทษที่ขัดต่ออนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 แก้ไขโดยพิธีสาร ค.ศ. 1972

(2) การปลูกพืชกัญชาเพื่อผลิตยาเสพติดให้โทษที่ขัดต่ออนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วย ยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 แก้ไขโดยพิธีสาร ค.ศ. 1972

เห็นได้ว่า ทั้งตามพระราชบัญญัติมาตรการฯ และตามประมวลกฎหมายยาเสพติดนั้น การบัญญัติ คำนิยามของความผิดนั้น ตามประมวลกฎหมายยาเสพติดเพิ่มเติมคำว่า “ความผิดร้ายแรง...” โดยใช้คำว่า ผู้กระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งความหมายของคำว่า “ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” ตาม พระราชบัญญัติมาตรการฯ หมายความว่า การผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครอง เพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติด และให้หมายความรวมถึง การสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวด้วย และความหมายของคำว่า “ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” ตามประมวลกฎหมาย ยาเสพติด พ.ศ. 2564 หมายความว่า การผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติด เว้นแต่มีไว้ในครอบครองเพื่อเสพ และให้หมายความรวมถึง การสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือหรือพยายาม กระทำความผิดดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายยาเสพติดได้มีการบัญญัติมาตรการในการ ตรวจสอบทรัพย์สินไว้เพิ่มเติมจากเดิมที่มีเพียงการตรวจสอบทรัพย์สินโดยใช้การริบแบบเจาะจงเพียงวิธี เดียวเท่านั้น ซึ่งยังถือเป็นมาตรการที่เป็นช่องว่างในการจะตัดวงจรของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงมีการบัญญัติมาตรการเพิ่มเติมขึ้นมาอีกสองมาตรการ คือการริบทรัพย์สินตามมูลค่า และการริบทดแทน หรือการบังคับเอาทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิด

มาตรการที่ให้อำนาจคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินพิจารณาพยาน หลักฐานที่ได้จากการ ตรวจสอบแล้ว วินิจฉัยว่า ผู้ถูกตรวจสอบได้รับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง กับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับ ยาเสพติด ให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินดังกล่าวเป็นจำนวนเงินที่ แน่นนอน พร้อมส่งสำนวนการตรวจสอบทรัพย์สิน เอกสาร และพยานหลักฐานไปยังพนักงานอัยการ ให้ พนักงานอัยการยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินนั้น และการขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของ ทรัพย์สินและการได้ส่วนคำร้องของพนักงานอัยการ ตามมาตรา 84 โดยมาตรการนี้ให้นำความในมาตรา 77 มาตรา 79 วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา 82 มาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย

มาตรการสุดท้าย คือ กรณีที่ศาลได้ส่วนแล้วมีมูลค่าของทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดที่ศาลสั่งริบนั้นไม่สามารถติดตามหรือตรวจสอบหาทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง กับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดตามมูลค่าดังกล่าวได้ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินอื่นของจำเลยหรือผู้ถูกตรวจสอบได้ภายในสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง แต่ต้อง

ไม่เกินมูลค่าของทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบนั้น...” ตามมาตรา 85 ซึ่งทั้งสองมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติอันมีเจตนาที่จะริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดตั้งแต่ที่ผู้กระทำความผิดเริ่มมีพฤติกรรม ระยะเวลาในการกระทำความผิด บทบาทของผู้กระทำความผิด เงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด ซึ่งนำองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าว มาเป็นเหตุในการวิเคราะห์หามูลค่าของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดว่าเมื่อนำไปหักล้างกับการริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงแล้วยังขาดมูลค่าอยู่อีกเท่าใด เมื่อสามารถคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินก็จะดำเนินการริบทรัพย์สินตามมูลค่าที่คำนวณได้โดยอาศัยเหตุดังกล่าวมา

จากการที่ผู้ค้นคว้าได้อธิบายความเป็นมาของปัญหาข้างต้นแล้ว ผู้ค้นคว้าจึงขออธิบายความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในการดำเนินการตรวจสอบ ทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ในคดียาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติดซึ่งสามารถจำแนกเป็นหัวข้อย่อยได้ดังนี้

1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มีเพิ่มเติมมาตรการการตรวจสอบทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้จากเดิมที่มีเพียงรูปแบบการยึดหรืออายัดทรัพย์สินเฉพาะเจาะจง แต่ตามประมวลกฎหมายยาเสพติดนั้นมีมาตรการการยึดแบบตามมูลค่าและยึดทรัพย์สินทดแทน ซึ่งทั้งสองมาตรการขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนในการจะกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินในรูปแบบทั้งสองได้ กล่าวคือ การยึดทรัพย์สินตามมูลค่านั้น จะต้องนำพฤติการณ์การกระทำความผิดของผู้ต้องหาตั้งแต่ก่อนกระทำความผิดจนถึงขณะกระทำความผิดมาคำนวณเป็นมูลค่ารายได้ที่มาจากกระทำความผิด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะแก้ไขปัญหานี้อย่างไร

2. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการสืบเสาะพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากการตรวจสอบทรัพย์สินตามมูลค่าตามมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติดนี้ กำหนดให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินนำมาตรการในการริบทรัพย์สินตามมูลค่ามาพิจารณาประกอบพยานหลักฐานในการตรวจสอบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด โดยวิธีการคำนวณมูลค่าเงินและผลประโยชน์ที่เป็นรายได้จากการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดมากำหนดเป็นมูลค่าของทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดที่ผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้ถูกตรวจสอบได้รับประโยชน์ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในการปราบปรามเครือข่ายผู้ค้าหรือผู้บงการในการค้ายาเสพติด โดยถือเป้าหมายของการทำลายเครือข่ายยาเสพติดโดยใช้หลัก ยังขาดหลักเกณฑ์และแนวทางในการกำหนดการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายยาเสพติดดังกล่าว

3. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินทดแทนไว้ในมาตรา 79 วรรคสาม กรณีศาลได้สวนแล้วว่า มิมูลว่าทรัพย์สินรายการใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด และศาลมีคำสั่งว่าทรัพย์สินรายการนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ไม่สามารถบังคับเอาทรัพย์สินนั้นได้ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อบังคับเอาแก่ทรัพย์สิน

อื่นของจำเลยหรือผู้ถูกตรวจสอบได้ภายในสิบปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง แต่ต้องไม่เกินมูลค่าของทรัพย์สินนั้น การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินอื่นนั้น จะมีขอบเขตของคำนิยามคำว่าทรัพย์สินเพียงใด

4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดบทบัญญัติที่ให้คำนิยามอย่างชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการตรวจสอบทรัพย์สิน ทั้งในลักษณะการยึดตามมูลค่า การยึดทดแทน และการยึดแบบเฉพาะเจาะจง ให้ชัดเจนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 73 ส่งผลให้การตรวจสอบทรัพย์สิน ขาดความแน่นอนทางกฎหมาย ในการตรวจสอบทรัพย์สิน หากผู้ถูกตรวจสอบหรือบุคคลผู้อ้างสิทธิ์ในทรัพย์สินไม่สามารถแสดงหลักฐานหรือพิสูจน์ได้ว่า ทรัพย์สินดังกล่าวไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด หรือพิสูจน์ไม่ได้ว่า ทรัพย์สินนั้น ได้มาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทนที่ชอบด้วยกฎหมายหรือได้มาตามศีลธรรมอันดี หรือเพื่อวัตถุประสงค์ในทางกุศลสาธารณะ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ย่อมมีอำนาจสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว จนกว่าศาลจะมีคำสั่งยกคำร้องขอให้รับทรัพย์สินดังกล่าว

ตามบทบัญญัติมาตรา 73 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินแบบเจาะจง ซึ่งกำหนดให้ต้องมีหลักฐานแสดงให้เห็นถึง ทรัพย์สินแต่ละรายการมีความเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด ส่วนมาตรา 84 ได้กำหนดว่าเมื่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินได้พิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจสอบแล้ว เห็นว่า ผู้ถูกตรวจสอบได้รับทรัพย์สินที่มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด ให้คณะกรรมการดังกล่าวคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินนั้นเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน พร้อมจัดทำสำนวนการตรวจสอบทรัพย์สิน เอกสาร และพยานหลักฐานส่งให้พนักงานอัยการให้พนักงานอัยการยื่น คำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินนั้น เนื่องจากการริบทรัพย์สินตามมูลค่าเป็นมาตรการที่เพิ่มเติม ขึ้นใหม่ในประมวลกฎหมายยาเสพติด จำเป็นต้องมีการคำนวณมูลค่าที่ชัดเจนและเป็นธรรม โดยจุดเริ่ม คำนวณจะต้องระบุให้ชัดเจนแน่นอนว่า ผู้ต้องหาเริ่มมีพฤติการณ์กระทำความผิดตั้งแต่เวลาใด เพื่อให้ศาล เชื่อถือตามข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ได้ว่าการคำนวณมูลค่ามีที่มาชัดเจน สำหรับมาตรา 75 กรณีที่ศาลได้สวนแล้วมีมูล ว่ามูลค่าของทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับ ยาเสพติด ไม่สามารถติดตามหรือตรวจสอบหาได้ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อบังคับคดีเอาแก่ ทรัพย์สินอื่นของจำเลยหรือผู้ถูกตรวจสอบได้ภายในสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ทั้งนี้ มูลค่าของทรัพย์สิน ที่จะถูกบังคับจำต้องไม่เกินจำนวนที่ศาลสั่งให้รับ ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขต ของทรัพย์สินที่จะสามารถนำมาบังคับแทนได้ หมายถึง เฉพาะทรัพย์สินที่ผู้ต้องหาถือกรรมสิทธิ์เท่านั้น หรือรวมถึงทรัพย์สินที่ผู้ต้องหาพร้อมถือกรรมสิทธิ์กับบุคคลอื่นด้วย ซึ่งยังเป็นช่องว่างที่ควรได้รับการกำหนด แนวทางตีความให้ชัดเจนต่อไป

จากการที่ได้ค้นคว้าถึงปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินที่ได้ ยึดหรืออายัดไว้ในคดียาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด ผู้ค้นคว้าพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ

1. ในประเด็นปัญหานักงานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน พนักงานอัยการ ไปจนถึงกระบวนการในชั้นศาล ยังขาดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันตามประมวลกฎหมายยาเสพติด

ตามมาตรา 84 เห็นควรให้มีการเพิ่มเติมและให้มีการร่างระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินขึ้นมาแนบท้ายประมวลกฎหมายอาญาเสพติด

เห็นควรเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญาเสพติด มาตรา 84 จากเดิม ที่บัญญัติว่า

“ในกรณีที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินพิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจสอบแล้ววินิจฉัยว่า ผู้ถูกตรวจสอบได้รับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินดังกล่าวเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน พร้อมส่งสำนวนการตรวจสอบทรัพย์สิน เอกสาร และพยานหลักฐานไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินนั้น

การขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินและการไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการ ให้นำความในมาตรา 77 มาตรา 79 วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา 82 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

เห็นควรเพิ่มเติม ให้มีวรรคสาม ดังนี้

“การดำเนินการตามมาตรา 84 ให้ปฏิบัติตามระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบ ทรัพย์สินบัญญัติไว้”

2. ปัญหาการสืบเสาะพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อนำมาคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้น ยังขาดหลักเกณฑ์และแนวทางในการกำหนดการปฏิบัติตามมาตรา 84

เห็นควรให้มีการร่างระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินขึ้นใหม่ และเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาเสพติด มาตรา 84 จากเดิม ที่บัญญัติว่า

“ในกรณีที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินพิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการตรวจสอบแล้ววินิจฉัยว่า ผู้ถูกตรวจสอบได้รับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินดังกล่าวเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน พร้อมส่งสำนวนการตรวจสอบทรัพย์สิน เอกสาร และพยานหลักฐานไปยังพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินนั้น

การขอให้ศาลสั่งริบมูลค่าของทรัพย์สินและการไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการ ให้นำความในมาตรา 77 มาตรา 79 วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา 82 มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

เห็นควรเพิ่มเติม ให้มีวรรคสาม ดังนี้

“การดำเนินการตามมาตรา 84 ให้ปฏิบัติตามระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบ ทรัพย์สินบัญญัติไว้”

3. ปัญหาการขาดบทบัญญัติที่ชัดเจนในการจะกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ที่จะยึดหรือยึดทรัพย์สินในรูปแบบของการริบทดแทน มาตรา 79 วรรคสาม

เห็นควรเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาเสพติด มาตรา 79 จากเดิมที่บัญญัติว่า

“ให้ศาลไต่สวนคำร้องที่พนักงานอัยการ ได้ยื่นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 77 หากคดีมีมูลว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด ให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้น เว้นแต่

บุคคลซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้ยื่นคำร้องขอคืนทรัพย์สินดังกล่าวก่อนคดีถึงที่สุด และแสดงให้เห็นว่า

(1) คนเป็นเจ้าของที่แท้จริงและทรัพย์สินนั้นไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด หรือ

(2) คนเป็นผู้รับโอนหรือผู้รับประโยชน์และได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทนหรือได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางกุศลสาธารณะ

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ถ้าปรากฏหลักฐานว่าจำเลยหรือผู้ถูกตรวจสอบเป็นผู้เกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บรรดาเงินหรือทรัพย์สินที่ผู้นั้นมีอยู่หรือได้มาเกินกว่าฐานะ หรือความสามารถในการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมอย่างอื่น โดยสุจริต เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด

กรณีศาลได้สอบสวนแล้วมีมูลว่าทรัพย์สินรายการใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด และศาลมีคำสั่งว่าทรัพย์สินรายการนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ไม่สามารถบังคับเอาแก่ทรัพย์สินนั้นได้ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินอื่นของจำเลยหรือผู้ถูกตรวจสอบได้ภายในสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง แต่ต้องไม่เกินมูลค่าของทรัพย์สินนั้น”

เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยให้เพิ่มวรรคสี่ ดังนี้

“คำว่า “ทรัพย์สินอื่น” ให้นำความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 73 วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

4. ปัญหาการขาดบทบัญญัติที่จะวางค่านิยามเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินทั้งในรูปแบบของการยึดทรัพย์สินแบบริบตามมูลค่า และการริบทดแทนตามประมวลกฎหมายยาเสพติด

เห็นควรให้มีกร่างระเบียบเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินขึ้นใหม่ โดยมีข้อความเกี่ยวกับค่านิยามดังนี้

“ทรัพย์สิน” หมายความว่า เงิน หรือวัตถุสิ่งของซึ่งอาจมีราคาและอาจถือกรรมสิทธิ์ได้ และสามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นเงินได้ ที่ผู้ถูกตรวจสอบมีหรือเคยมี รวมทั้งที่มีหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าเป็นทรัพย์สินของผู้ถูกตรวจสอบที่ได้โอนให้กับบุคคลอื่นหรือให้บุคคลอื่นถือกรรมสิทธิ์แทน เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่ได้รับมาโดยการให้หรือได้รับมาในทางมรดก

“หนี้สิน” หมายความว่า รายละเอียดเกี่ยวกับหนี้สินที่มีเอกสารหลักฐานและการชำระหนี้ อาทิ สัญญากู้ รายการทางบัญชีเงินกู้

“ทรัพย์สินสุทธิ” หมายความว่า ผลต่างระหว่างทรัพย์สินและหนี้สิน

“ทรัพย์สินสุทธิที่เพิ่มขึ้น” หมายความว่า ผลต่างระหว่างทรัพย์สินสุทธิในช่วงเวลาหนึ่งกับช่วงเวลาที่ผ่านมา

“รายจ่าย” หมายความว่า เงินที่จ่ายไปเพื่อสิ่งใด และสิ่งนั้นไม่สามารถเปลี่ยนกลับมาเป็นเงินได้ รวมถึงดอกเบี้ยที่ได้จ่ายไป และผลขาดทุนจากการขายทรัพย์สินหรือการประกอบกิจการ

“รายได้” หมายความว่า รายได้ที่ได้มาโดยสุจริตที่มีหลักฐาน รวมถึงกำไรจากการขายทรัพย์สินที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิด ทั้งนี้ไม่รวมถึงเงินกู้ซึ่งถือเป็นหนี้สินตามประกาศนี้

“ทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า เงินหรือทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาเกินกว่าฐานะหรือความสามารถในการประกอบอาชีพโดยสุจริต หรือการใช้จ่ายเงินที่เกินกว่ารายได้โดยสุจริตในช่วงเวลาเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงยุติธรรม. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาเสพติด. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ป.ป.ส., 2566
- _____. คู่มือการตรวจสอบทรัพย์สินคดีอาญาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: สำนักตรวจสอบ-ทรัพย์สินคดีอาญาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส., 2567.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- จิตติ ดิงศักดิ์. หลักกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558.
- ธานี วรภัทร์. หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558.
- ปกป้อง ศรีสนิท. กฎหมายอาญาชั้นสูง. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.
- พจน์ สุโรจน์. “ทฤษฎีการลงโทษและแบบของการลงโทษ.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. หน้าที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2547.
- ภัทรวรรณ ทองใหญ่. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (LAW3033). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2561.
- _____. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2562.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วย การป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติด พ.ศ. 2564-2569. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ป.ป.ส., 2564.
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน. แนวทางการตรวจสอบและป้องกัน การฟอกเงินในคดีอาญาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ปปง., 2565.
- อายุตม์ สินธพพันธุ์. “การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในสถานที่ควบคุมและในชุมชน.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาบริหารงานยุติธรรม. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ม.ป.ป..